

לרפואת והצלחת מורנו ורבנו שליט"א

גליון
המעין

שיחה זו נערכה משיחותיו של
מורינו הגדול רבי שלום מאיר חבון וולך שליט"א

ואתחנן התשפ"ה

ניתן להשיג את החוברת במייל amos1bennun@gmail.com
או בטלפון 054-6211070

מתנחמים בכפלים

ברשה זו קרויה "שבת נחמו" על שם ההפטרָה, "נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם". ואמרו במדרש (איכה רבה א, נו) חטאו בכפלים, דכתיב "חטא חטאה ירושלים", ולקו בכפלים דכתיב (ישעיה מ) "כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה", ומתנחמים בכפלים דכתיב (שם) "נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם". והדברים קשים להולמים. שאם חטאו בכפלים, ולקו בכפלים ומתנחמים בכפלים, הרי שאין כאן כפל חטא, ולא כפל ענש ואף לא כפל נחמה, אלא ענש כפי החטא ונחמה לפי הענש. ומהו הכפל שבחטא בענש ובנחמה.

אלא שידועים דברי הנפיש החיים (שער א, פרק ד בהנהגה): האדם מעם הקדש שכולל גם בן כל סדרי בראשית וסדרי המרפכה כלל הבריאה כלה, הוא גם בן דגמת ותבנית המשכן והמקדש וכל כליו, מכון בסדר התקשרות פרקי אבריו וגידיו וכל כחותיו, וכן מחלק בזהר כלל תבנית המשכן וכליו, שהמה רמוזים כלם באדם אחד באחד יגשו בסדר.

לזאת הרי כי נדאי עקר ענין הקדש והמקדש ושרית שכינתו יתברך הוא האדם. שאם יתקדש עצמו כראוי בקיום המצוות כלן שהם תלוין גם בן בשרשן העליון בפרקי אברי השעור קומה בכיכול של כלל כל העולמות כלם. (ועין זהר תרומה קס"ב ב' ואת המשכן תעשה" גו', הא הכא רוא דיחודא כו' עין שם היטב) אז הוא עצמו המקדש ממש ובתוכו ה' יתברך שמו, כמ"ש (ירמיה ז) "היכל ה' היכל ה' המה", וכמאמרם ז"ל "ושכנתי בתוכם" בתוכו לא נאמר אלא "בתוכם" כו'.

וזהו שאמרו רז"ל (כתבות ה ע"א) גדולים מעשי צדיקים יותר ממעשה

שמים וארץ, ואלו במעשה שמים וארץ כתיב "אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים", ואלו במעשה צדיקים כתיב "מקדש אדני בוננו ידיך". פתחו במעשי צדיקים וסימו ראיתם ממקדש. כי כן באמת שהצדיקים על ידי מעשיהם הרצויים לפניו יתברך, הן הם מקדש ה' ממש.

ויש לומר על דרך זה הכתוב "ועשו לי מקדש גו' ככל אשר אני מראה אותך וכו' וכן תעשו", ורז"ל דרשו (סנהדרין טז ע"א) "וכן תעשו" לדורות. ולדרכינו יש לומר גם כן שרוצה לומר אל תחשבו שתכלית בונתי הוא עשיית המקדש החיצוני, אלא תדעו שכל תכלית רצוני בתבנית המשכן וכל כליו, רק לרמוז לכם שממנו תראו וכן תעשו אתם את עצמיכם, שתהיו אתם במעשיכם הרצויים בתבנית המשכן וכליו, כלם קדושים ראויים ומוכנים להשרות שכינתי בתוכם ממש. זהו "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" דיקא, שככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן וגו', תכלית בונתי שכן תעשו את עצמיכם.

וכן אמר הוא יתברך שמו לשלמה אחר גמר בנין המקדש (מלכים א' ו) "הבית הזה אשר אתה בנה הוא רק אם תלך בחקתי גו' ושכנתי בתוך עמי ישראל" דיקא. לזאת בשקלקלו פנימיות המקדש שבתוכם, אז לא הועיל המקדש החיצוני ונהרסו יסודותיו רחמנא לצלן.

וזה שאמר השם ליחזקאל (מ"ב) "הגד את בית ישראל את הבית ויבלמו מעונותיהם גו', ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומוכאיו וכל צורותיו ואת כל חקתיו וכל צורתיו וכל תורתיו, הודע אותם וכתב לעיניהם וישמרו את כל צורתו ואת כל חקתיו ועשו אותם".

וכתב במגדל עז ליעב"ץ (בית מדות. עליית הלב טוב): והא לך לשון הרים"ל (הר' ישעיה סגן לוי). השל"ה הקדוש שער האותיות אות ל, לב טוב א) "לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי". דע כי הלב הוא מקור החיים, נתון באמצע הגוף, והוא נגד בית קדשי הקדשים, שהוא נקדה אמצעית

לעולם, וכדאיתא בזהר פ' שלח ז"ל ת"ח כד ברא קב"ה בר נש בעלמא אתקין ליה בגונא עלאה יקירא, ויהיב ליה חילה ותוקפיה באמציעותא דגופא, דתמן שריא לבא, דהוא תקפא ומזונא דכל גופא, ומתמן אתון כל גופא, וכל אנון שיפין דגופא מתמן אתוננו, והא לבא אחיד ואתקף באתר עלאה דלעיל דאיהו מוחא דרישא, דשארי לעלא ואחיד בה, ודא אתקשר בדא כו'.

ענין דכריו כך הוא, כד ברא קב"ה עלמא, סדר לימא דאוקינוס דאסחר כל ישובא דעלמא, וישוב דכל ע' אומין בלא אסחר לירושלים, וירושלים באמצע דכל ישובא שריא, והיא אסחר להר הבית, והר הבית אסחר לעזרות ישראל, ואנון עזרות סחרן ללשכת הגזית, דתמן סנהדרי גדולה יתבין, ותנינן אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד לחודיהו, ולשכת הגזית אסחר לבית האולם, והאולם להמזבח, והמזבח אסחר להיכל, וההיכל לבית קדש הקדשים, דתמן שכינה שריא וכפרת וארון, והבא הוא לבא דכל ארעא ועלמא (עין כוזרי ח"ב סכ"ו ודצר בית אל דיע"א) ומהבא אתוננו כל אנון אתרי דישובא דאינון שיפי גופא. ולבא אתון ממוחא דרישא, ואתאחד דא בדא, הה"ד מכוון לשבתך פעלת, בגונא דא לעלא לעלא כו'.

היוצא מדכריו כמו שהשכינה שורה בקדש קדשים, ששם ארון ולוחות וכרובים, וקדש קדשים הוא מרכז האמצעית, שממנו נזונים כל שיפי דהינו כל ישובא, וקדש קדשים של מטה מכון נגד הראש דהינו שלמעלה, בן הלב באמצע גוף האדם שולח חיים ומזון לכל אבריו, ואתקשר בראש.

המלבי"ם, מגדולי הפוסקים הדרשנים והמפרשים בדורות האחרונים, היה גם מגדולי המקבלים, ולמד מפי שר בית הזהר ה"עטרת צבי" מזידיטשוב זצ"ל. קרטוב מידיעותיו בחכמה נשגבה זו אפשר לראות בחבורו על רמזי המשכן, שספח לספר שמות בפרשת תרומה.

בקצרה, כתב שהאדם הוא "עולם קטן" (תנחומא פקודי ג') וכנגד כל העולמות ומכון כלפיהם, וכשני כנורות המכונים אהרדי ונגון האחד מתפעל את השני [כמשל העקדה, סוף פרשת נח].

אף המשפן מכון כנגד האדם, ובמשפן שלושה חלקים. החצר, ההיכל, וקדש הקדשים. בחצר, המזבח החיצון. בהיכל, השלחן המנורה והמזבח, וארון הברית בקדש הקדשים.

והוא מכון כנגד האדם. שבאדם שלושה רבדים. גוף רוח ונשמה. כנגד שלושה חלקיו. הנפש הבהמית, "הדם הוא הנפש", שהאדם הוא [גם] בעל חיים משרג. והנפש היא סוללת החיים שבו. ומשכנה בכבר, שכלו דם. וכנגדו מזבח העולה שבחצר העזרה.

למעלה ממנה הרוח, שמשכנה בלב, הוא משפן המדות. וכנגדה המנורה על שבעת קניה כנגד שבע המדות. (עין אוהב ישראל ר"פ בהעלתך). וזו לשון ה"בית אהרן" (ר"פ בהעלתך): וכמה פעמים כתיב בתורה "העלה את נרתיך". כי כל דבר הנמצא בעולם וכל העולם כלו הוא רק בחינת שבעה נרות, והעולם כלו נקרא מנורה. ונראה כי יום שבת קדש הוא הנה האמצעי וששה ימים הם שלשה ימים מקמי שבתא ושלשה ימים לבתר שבתא וזהו השלשה קני מנרה מצדה האחד ושלשה קני מנרה מצדה השני. ועכ"ז כתיב יאירו שבעת הנרות כל השבעה נרות. כי נר האמצעי מטה ג"כ מעט שנוטה כלפי חסד. וכמו כן כל העולם יש שבעה ימים בשבוע. ובשמיטה יש שבע שנים ואח"כ שבע פעמים שבעה זה יוכל.

כידוע שכל בנין העולם הוא ע"י שבע מדות הנקראים ז' ימי הבנין. וז"ש הכל בלשון "בהעלתך את הנרות". כי כל העולם כלו בחינת שבעה הנרות. הינו שהם הכלים המקבילים לתוכן השמן והאור יוצא מתוכן. ומהיכן הם מקבילים. "ושמן הטוב תריק על שבעה קני המנורה". כי כל העולם כלם מקבילים החיות שלהם ע"י המדות הנ"ל מן החכמה עליונה

הנקרא שֶׁמֶן וְזֶהוּ "כֹּלֶם בְּחִכְמָה עֲשִׂית", שֶׁכֵּל הָעוֹלָמוֹת וְכָל הַמְדוֹת מִקְבָּלִים הַכֵּל מִחִכְמָה. "מְלָאָה הָאָרֶץ קִנְיָנָךְ". כִּדְאִיתָא בְּגִמְרָא חֲמִשָּׁה קִנְיָנִים קָנָה לוֹ הַקֵּב"ה. אֲבֵרָהֶם קִנְיָן אֶחָד שְׁנַאֲמַר "כְּרוּךְ אֲבֵרָהֶם לֹאֵל עֲלִיּוֹן קָנָה שָׁמַיִם וָאָרֶץ". וּפִירְשִׁי שֶׁהִקְנָה הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ לַהֲקֵב"ה. וְזֶהוּ הַפְּרוּשׁ בָּאֵן ג"כ "מְלָאָה הָאָרֶץ קִנְיָנָךְ". הֵינּוּ הַצְדִּיקִים שֶׁמִּקְנִים כָּל הָאָרֶץ לַהֲקֵב"ה ע"י מַצּוֹת וּמַעֲשֵׂי ט שֶׁלָּהֶם.

וְהַפְּנִימִי מִכֹּלֶם, קָדַשׁ הַקִּדְּשִׁים שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַלֵּב [כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּזֹהָר, שֶׁהוּבָא לְעִיל (אוֹת ג)].

וְאֵין לְהַקְשׁוֹת מִמָּה שְׁנַאֲמַר בָּאֵן שֶׁהַמְנוּחָה כְּנֶגֶד הָרוּחַ שֶׁמִּשְׁכָּנָה בַּלֵּב. שֵׁשׁ בָּלָב הָאָדָם שְׁתֵּי בַחֲיוֹנוֹת, חִיצוֹנִית וּפְנִימִית. הַבַּחֲיוֹנָה הַחִיצוֹנִית כִּי תִפְסֹת הַיֵּצֶר הַטוֹב וְהַיֵּצֶר הָרַע הַשּׁוֹכְנִים בֵּין שְׁנֵי מִפְתָּחֵי הַלֵּב (בְּרוּחוֹת סֵא ע"כ וְעֵין סֵפֶר שַׁעֲרֵי קִדְשָׁה, חֵלֶק ג שַׁעַר ב). וְזִכְרוֹךְ הַמְדוֹת. וְהַחֲלֵק הַפְּנִימִי הוּא קֶשֶׁר הַלֵּב אֶל הַנִּשְׁמָה שְׁבִמְתָּה, וְכַנּוּזָכַר בְּדִבְרֵי הַזֹּהָר (דְּלַעִיל אוֹת ג) שֶׁלָּבָא אֶתְזֵן מִמוֹחָא דִּרְיָשָׁא.

זֶהוּ שֶׁאָמְרוּ (בְּכֹא בְּתָרָא עַד ע"ב) שֶׁ"הַחֹא טַעִיָּא" [מִזִּכְרוֹ דֶּרֶךְ עַרְבִי] הַצִּיעַ לְרֵבֶה בַּר בַּר חֲנָה לְרֹאוֹת אֶת מֹתִי מִדְּבַר. וְכָתַב הַמֶּהָר"ל בְּחִדּוּשֵׁי אֲנָדוֹתָיו: וּבֹאֹר עֲנִין זֶה שֶׁבָּא לְלַמֵּד עַל דוֹר הַמְדָּבָר וְעַל מַהוּת מְדַרְגָּתָם וְעַל מַעֲלָתָם שֶׁנִּבְדָּלִים מִשְׁאָר הַדּוֹרוֹת שֶׁאַחֲרֵיהֶם וְאֵינָם מִשְׁתַּפִּים עִמָּהֶם. וְדַבָּר [זֶה] הוּא מְכֻרָח וְרֹאוֹי לְהִיּוֹת. הַדּוֹר מִתְנַחֵם לַמְּנַהִיג שֶׁלָּהֶם וְהוּא מִשָּׁה רַבֵּנוּ ע"ה שֶׁהָיָה נִבְדָּל בְּמַעֲלָתוֹ מִכָּל אָדָם, וְכֵן הָיָה דוֹרוֹ נִבְדָּלִים בְּמַעֲלָתָם מִכָּל אָדָם. וְתִרְאֶה עוֹד שֶׁהַדּוֹר הַזֶּה הוּא דוֹר מִיָּחָד בּוֹדֵאֵי שְׁהִי הֵם נִקְרָאִים דוֹר הַמְדָּבָר, הֵנָּה יָדוּעַ כִּי הַמְדָּבָר נִבְדָּל מִיָּשׁוּב הָעוֹלָם. כִּי הַיָּשׁוּב הוּא מִיָּחָד לְדִבְרִים חֲמִרִיִּים טְבַעִיִּים וְהַפֶּךְ זֶה הַמְדָּבָר, שְׁהִי בַּמְדָּבָר לֹא תִמָּצֵא דִבְרִים חֲמִרִיִּים טְבַעִיִּים כְּמוֹ שֶׁיִּמָּצֵא בַיָּשׁוּב, וְלִפְיֶכֶךְ דוֹר הַמְדָּבָר שְׁהִיו מְרַחֲקִים מִן הַחֲמִרִיּוֹת וְהֵם נִקְרָאִים דוֹר דְּעָה ע"ש מַעֲלָתָם הָאֱלֹקִית שֶׁלָּהֶם בְּפֶרֶט, לְכֵן הָיוּ בַּמְדָּבָר שֶׁשֵּׁם אֵין נִמָּצֵא דִבְרִים

חמריים טבעיים ודבר זה ידוע וברור. והיו דמי כמכסמי, שהמכסם יש לו שמחה בנפש, והשמחה הוא שלמות הנפש כמו שהעצבון הוא חסרון הנפש, והיה לדור המדבר שלמות ביותר.

ואמר עוד שהיו גני על פרקוד שלהם, דבר זה מורה על מעלת הצורה השלמות בלתי חמרי שבהם, כי באשר הוא פניו הוא מגלה מורה על המציאות בפעל שהרי נגלה צורתו דהוא פניו, וזהו כי הכרת האדם בפניו ולפיכך הפנים מתיחס ומתדמה אל הצורה.

וכאשר תבין עוד כי היו שוכבין ופניהם למעלה שהיו פונים למעלה לעליונים הנבדלים כפי מדרגתם שהיה לדור הזה מעלה נבדלת לכך הפנים אל העליונים הנבדל, והחלוק וההפרש הזה תמצא בב"ח כי אותם שפונים פניהם אל הארץ אין להם השתתפות עם העליונים, והאדם פונה פניו קצת אל העליונים שיש אל האדם השתתפות עם העליונים. ואלו מתי מדבר היו פונים פניהם לגמרי למעלה. וכל הדברים אשר אמרנו הם אמתיים אין ספק בהם למי שיבין דברי חכמה.

ועוד אמר והיו זקיפא ברבה דחד מניה, להורות על המעלה הרמה והנשאה שלהם שהיו נבדלים במעלתם מכל הדורות האלו. שכתב אמרנו לך כי היה דור הזה מיחד שאינו שייך כלל לדור הזה, וכאז עתה לומר לא הי' שהיו מתחלפים הדורות ביתר ובמעט, שתמצא דור אחד יותר במעלה מדור אחר, דבר זה אינו, רק היו נבדלים לגמרי כמו שני דברים שאינם שייכים זה לזה.

וידוע כי האדם התחלתו הוא קרסליו דהוא ארכבותיו, כי למטה מזה אינו נחשב מן האדם כלל שאם יטל יכול לחיות. כדאמרין (ביבמות קב ע"ב) שלשל אותו לים והעלו ממנו מארכבה ולמטה אין מעידין על אשתו, שמעינן מזה שעקר האדם הוא מן הארכבה ולמעלה, ואדרבה הרגל הוא פחיתות האדם בכל מקום. ולפיכך אמר שדור המדבר לא היה להם שתוף כלל עם כל הדורות שבאשר היו שוכבין כך וארכבותיהן זקופות

היה הטיעא עובר תחתיו ולא נגע בארכבותיו שמוזה תראה באשר היו עומדין על רגליהן לא הי' מגיע אחד מהן לארכבותיו שהוא התחלת האדם.

אמנם כדי שלא תאמר שאף אם לא היה שתוף עמהם, זה באשר האדם אינו בשלמות מעלתו האחרונה מה שראוי שיהיה לאדם, אבל באשר האדם הוא בשלמות, וזה באשר קנה המעלה האחרונה, אז אין לומר שלא היה שתוף עם דור המדבר, ולפיכך אמר שהיה רוכב הטיעא על הגמל ורמחיה זקיפא.

כי שלמות האדם הוא בג' דברים וכאשר יש בו כל שלשה דברים ביחד הוא שלם. האחד, כאשר הוא שלם בגופו. שהגוף אשר הוא נושא הנפש שהוא שלם שהוא הכנה לשלמות הנפש אשר הוא רוכב על הגוף ומתנשא.

השני, כאשר הוא שלם בנפשו [במדותיו]. כי יש נפש זכה ובהירה בעצמו מוכנת לקבל המעלה ויש נפש הפך זה.

והשלישי, כי לפעמים עם כל ההכנה שיש לו לקבל המעלה אם אינו קונה המעלה בפעל ובקנין חסר וכאשר הוא שלם בגופו אשר הוא נושא אל הנפש האדם ונפש הנשאת עליו זכה ובהירה והוא קונה המעלה בפעל מה שאפשר, אז הוא בתכלית השלמות מה שאפשר.

וזה שבא לומר שבאשר האדם בדורות שלם במעלה היוותר עליונה אינו מגיע אל התחלת המעלה של דור המדבר. ולפיכך אמר שהוא טיעא רוכב על גמלא. ובאור ענין זה שרצה לומר שהגוף אשר הנפש רוכב עליו שהוא הטיעא הוא בשלמות ואין בו חסרון. שכן נקרא הפרי באשר הוא שלם בגדול שנתבשל ויגמל שקדים, וכן התינוק שלמות הראשון שיש לו כאשר גופו קצת שלם בגדל ופוסק מלינק בתיב ויגדל הילד ויגמל, והגמל אשר הוא שלם בגדול גופו ביותר שהוא בשלמות הגדול נקרא גמל לכך הגמל בפרט נקרא גמל. ובא לומר באשר הנפש שהוא

נמשל כטיעא כי הטיעא דרכו לקנות קנינים, וכן הנפש הוא מוכן לקנות המשכלות שנקראו קנינים כמו שנתבאר. והוא רוכב על הגמל רצה לומר באשר הנושא, שהוא הגוף, בשלמות, כי באשר הגוף בשלמות נקרא גמל כמו שנתבאר, והטיעא הוא הנפש שנקרא טיעא שהוא מיוחד לקנות הדברים לכך נקרא טיעא, והוא רוכב על הגמל, ורמחיה זקיפא בידה, פרוש כי הרמח שהוא ביד האדם הוא קנין האדם שעולה למעלה לכך קנין המעלה העליונה שעולה מעלה נמשל ברמח, ואמר ורמחיה זקיפי בידה כי קנין האדם הוא בידיו רצה לומר שהוא שלו וברשותו ואינו עצם לו, ועוד כי קנין מעלה זאת היא קנין שכלי שהשכל הוא חרף וחרף כמו הרמח הזה, וכמו שפרש"י על לקחתי מיד האמרי בחרבי ובקשתי היא חכמתי ותפלותי, וזה הדבר מרגל בפי חכמים, "דמחדדין שמעתתיה", וכאן מפני שרצה לתאר החכמה במעלה גם בן קרא אותו ורמחיה בידה. שבאשר הנפש נבדל קונה מעלה עליונה והוא השכל האלקי הדק העולה למעלה. ומפני כי מעלה זאת קנין לאדם נאמר עליו שהוא בידו כמו "ויקח כל ארצו מידו", ולפיכך על המעלה הנקנה נאמר ורמחיה בידה ודברים אלו ברורים מאוד.

זהו שאמרו (ויקרא רבה ל יד) "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך", לא נאמר פסוק זה אלא בשביל לולב. השדרה של לולב דומה לשדרה של אדם, וההדס דומה לעין, וערבה דומה לפה, והאתרוג דומה ללב. אמר דוד אין בכל האברים גדול מאלו, שהן שקולין כנגד כל הגוף. הוי "כל עצמותי תאמרנה".

ולכאורה, יש לתמה: היכן המוח, הלא הוא לכאורה החשוב מכל! אבל החנוך (מצוה שכו) כתב: ארבעה מינין אלו הם דומים לאברים שבאדם היקרים. שהאתרוג דומה ללב שהוא משכן השכל, לרמוז שיעבד בוראו בשכלו. והלולב דומה לשדרה שהיא העקר שבאדם, לרמוז שיישיר כל גופו לעבודתו ברוך הוא. וההדס דומה לעינים, לרמוז

שלא יתור אחר עיניו ביום שמחת לבו. והערכה דומה לשפתים, שבהן יגמר האדם כל מעשהו בדבור, לרמוז שישים רסן בפיו ויכון דבריו, ויירא מהשם אף בעת השמחה.

אם בן הלב הוא משכן השכל, שאם לא יגיע אל הלב לא ישפיע כלל. וכפי שיגיע כך ישפיע, לטוב או למוטב. הנה הצבנו את היסודות לסוגיא.

חטא אדם חטא בשונג, עליו להביא קרבן על המזבח החיצון. כתב האור החיים הקדוש (ויקרא ט, ח) "ויקרב אהרן אל המזבח", ירמוז לדבריהם ז"ל (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו) שאמרו שאלו לנבואה חוטא מה עגשו, אמרה "הנפש החטאת היא תמות", ולצד רחמי ה' אמר "יביא קרבן", שעקר מעשה הקרבן הוא מחשבת המקריב, כי הוא החיב בכל המעשה אשר יעשה בקרבן ההוא, לזבח ולהשרף על האישים, והיתה לו מחשבה זו לכפרה. והוא אמרו "ויקרב אהרן אל המזבח", פרוש הוא עצמו הכין לשים אשם נפשו, וקרב למזבח, פרוש לזביחה לאישים, ועשה השחיטה במקומו לעגל, לצד רחמי ה' שנתרצה להביא חליפתו.

וראיתי לתת לב בענין לפי מה שקדם לנו (תנחומא שופטים א) כי נשבע ה' להעמיד העולם וברואיו במשפט, וכל האומר הקב"ה ותרן ויתרו בני מעיו (בבא קמא נ ע"א) אם בן אם "הנפש החוטאת" משפטה "היא תמות", כמאמר הנביא (יחזקאל יח, ד), איך יביא קרבן ויפטר:

ונראה כי טעם נכון יש בדבר על פי המשפט, כי כשהאדם חוטא אין בחינתו בחינת אדם, על דרך אומרים ז"ל (זוה"ק ח"א קכא) אין אדם עובר עברה אלא אם בן נכנסה בו רוח שטות, ונעשה בהמה, וביום שחזר בתשובה רוח הוא באנוש ועלה ממדרגת בהמה למדרגת אדם, האם ראוי הוא להמית אדם זה תחת בהמה, לזה יביא דגמת החוטא שהוא בהמה, וישתתף עמה בצער החושב כי ראוי הוא לעשות בו משפט זה, וכפי זה חלק רוח המרגיש הוא מציל את האדם בהערה זו.

והוא מה שאמר הכתוב (תהלים לו, ז) "אדם ובהמה תושיע ה'", כי חלק הבהמי שבאדם, בהצטרפותו עם האדם, שהוא בחינת ההשכל נושע בו, פרוש לצדו, כדי שלא יענש, והוא אינו ראוי לענש. ובזה, אפלו בדין הקרבת הקרבן בעד החטא הוא על קו המשפט, באומרו (שם) "משפטיך תהום רבה, אדם ובהמה תושיע ה'".

וזהו "חטאו בכפלים". שלכאורה כל חטא שלנו אינו אלא שגגה, ודיננו להתפטר עליה במזבח החיצון. שהרי ההלכה היא, שאם התרו בו למלקות והיה חייב מיתה, וקבל התראה, אין מומיתין אותו (חלין פא ע"ב). והרי עמק הדין מכסה מבני אדם, ואמרו (קדושין יב ע"א) צא ולמד, כמה פרוטות בשני סלעים קרוב לאלפים. שאם מעל בקדש בפרוטה בשגגה, עליו לשוב בתשובה (שם לא בן "זבח רשעים תועבה", זבחים ז ע"ב) ולהביא קרבן בכסף שקלים, מעוט רבים שנים, ובו קרוב לאלפים פרוטות. וכתב הגרש"ז מקלם זצ"ל, שהואיל ועמק הדין מכסה מבני אדם, נצלו את ההזדמנות להוכיח כמה ישלמו על שוגג בעולם הזה, ולאחר תשובה, וכמה ישלמו אם ישאר לעולם הבא, שאין בו רחמים בדין, וללא תשובה, ובלא שוגג, ועל יותר מפרוטה.

לפיכך, משפטינו לכאורה בשוגגים, כי מי יוכל לתאר לעצמו ענש הגיהנם, ששעה בו נוראה יותר משמונים שנות יסורי איוב, כמו שכתב הרמב"ן, בהקדמת פרושו לאיוב.

צר לנפץ אשליה. אבל הדין מפרש, שאם התרו בו למלקות והיה חייב מיתה, אמנם פטור ממיתה, אבל מלקות הוא חייב (רמב"ם הלכות סנהדרין פט"ז ה"ה). והרי ידענו שאסור הדבר, גם אם לא היינו מודעים לחמרתו.

ויותר. שהגד"א קוטלר זצ"ל הביא דברי הגמרא (בבא קמא סב ע"א) באדם שהפקיד אצל חברו חפץ ואמר לו שהוא נחשת ונגנב, והתברר שהיה של זהב, אינו חייב לשלם אלא נחשת, כי לא קבל על עצמו שמירת זהב. אבל אם זרקו לים, חייב לשלם דמי זהב, שאומר לו: "מאי הוי לך

גבה דאזקתיה", הרי גם נחשת אסור היה לך לאבד. כך גם אנו, עלולים להתבע. ואם סברנו שהענש קל, ההיה מתר לנו לעבר את העברה? ועדין, אין זה ממצה את עמק התביעה. ספר לי רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, שבשעתו החזיק שבועה כוללי אברכים, והיה נוסע פעם בשנה למסע גיוס כספים. השנים עברו וכוחו תש, והחליט להפסיק לנסע ולהעביר את האחריות הכספית לראשי הכוללים.

טלפנו מחו"ל, לתאם את בואו. הודיע שהחליט להפסיק, אין זה בכוחו. הציעו: אתה רק תמסר את השיחות, אנחנו נאסף את הכסף. נעתר: אבל שידעו, זו הפעם האחרונה. קם, ונכנס אל רבי חיים קניבסקי זצ"ל. ספר, ובקש לדעת: מה יאמר להם. חיד הגר"ח: אתה הדרשן, ושאיני אמר? השיב: רצוני רק לשמע את הנושא, אני כבר ארחיב. והוסיף: חז"ל אומרים שכדאי לנצר את התוכחה לשיחה שלפני הפטירה, הלב פתוח, והאזנים כרויות.

אמר לו הגר"ח: תאמר להם כך. בלנו עוברים עברות, ויודעים שנתבע עליהן ונשלם מחיר כבד, אבל אין לנו כח להתמודד.

ברם, כשנעלה למרום ישאלונו ונודה. ויוסיפו לשאל: האם לקחתם בחשבון שחייב כל אדם לראות את עצמו ואת כל העולם כלו כאלו חציו זכאי וחציו חייב. עבר עברה אחת אוי לו, שהכריע את עצמו ואת כל העולם כלו לכף חובה (קדושין מב ע"ב). הגברתם את מדת הדין בעולם, ופלוגי חלה במחלה הממארת ואלמוני ירד מנכסיו, הכל בחובבתכם.

הלם, אבל מיד תתאוששו. שהרי לא הזקתם ישירות, לא היתה זו אלא גרמא, וגרמא בנזיקין פטור, כך למדנו...

ויענו: אכן, אבל הוא חייב בידי שמים (סנהדרין עז ע"א ב"ק נו ע"א גטין נג ע"א), ואתה כאן בידי שמים...

אה, על כך לא חשבו...

ובכן, לא ממליץ לעבר עברות. ומכל מקום, לכאורה, "כי לכל העם

בשגנה". מספר, שהמגיד מקוֹז'ניץ שמע את רבו הרבי רבי אלימלך מליזענסק זצ"ל מתאנח ומקונן, שהגיהנם השגור הוא לחוטאים השגורים, עבור 'מלך' יצטרכו לברא גיהנם חדש. בנוכחי אין די עבורו... אמר: אין לי ספק שהרבי אומר זאת ברצינות, אבל יתן גם לי להבין, איך יתכן. הרי אנו רואים מה הרבי עושה כל היום, עוסק בתורה ובעבודת ה' ובגמילות חסדים!...

ענהו הרבי: אם ילך אדם אפוף מחשבות, תפוס שרעפים, ויתקל בתמרור ברזל, מה יקרה לו? יחטף מכה. ואם יבוא מולו חיל בכידון שלוף, והכידון יתקע בלבו, ימות. מדוע, כמה ברזל בתמרור, עשרות קילוגרמים, ולא נחבל אלא חבלה חיצונית. ובסבין הכידון כמה גרם ברזל, ותגרם למות? אכן כן, כי היא חודרת עמק ללב...

מבין אתה, אדם רגיל עובר עברה, הוא מגשם, ועברתו מגשמת, אבל הכל חיצוני. די בקרבן לכפר עליו, ובמדור העליון של הגיהנם ליסרו. אבל אדם כמוני, שמשיט בעולמות העליונים, אלו תתגנב ללבי מחשבת פגול עלולה לחולל שמות ולהחריב עולמות!...

כל זה לכאורה. כי אמרו בגמרא (יומא פו ע"ב), תניא רבי יוסי בר יהודה אומר, אדם עובר עברה פעם ראשונה מוחלין לו, שנייה מוחלין לו, שלישית מוחלין לו, רביעית אין מוחלין לו. שנאמר "כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו" ואומר "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר". מאי "ואומר", וכי תימא הני מלי בצבור אבל ביחיד לא, תא שמע "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר".

והדברים מתמיהים. הן אדם הראשון חטא חטא אחד, ולא נמחל לו, ישראל בעגל חטא אחד, משה רבנו במי מריבה חטא אחד, שאול במלחמת עמלק הדח בגלל חטא אחד, "שאול באחת, ועלתה לו" (יומא כא ע"א)!

וכתב הרא"ש, לפי שאמרו שיש חלוקי בפרה שונים, עבר על מצות

עשה ושב מוחלין לו מיד, עבר על לא תעשה ושב תשובה תולה ויום הכפורים מכפר, עבר על כריתות ומיתות בית דין תשובה ויום הכפורים תולין ויסורים מכפרים, ואם עבר ארבע פעמים, שדרג את העברה לשלב הבא, ושוב אין התשובה מכפרת, ואין יום הכפורים מכפר, וזקוק למרוק היסורים!

וכמה פעמים בטלנו תורה, וכמה פעמים דברנו לשון הרע!... וכתב בעל חובות הלכבות (שער התשובה פ"ו) אין קטנה בעברות עם ההתמדה ולא גדולה בהן עם בקשת המחילה. והוא, שההתמדה מורה על בזותו דבר האלהים ושהוא מקל במצותו והזהרתו ומזמן עצמו לענשו, ובו נאמר (במדבר טו, ל): "והנפש אשר תעשה ביד רמה ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה, כי דבר ה' בזה".

ועוד, כי ההתמדה על העברה, ואם היא קטנה, הולכת וגדלה בהתמדתו עליה. הלא תראה החוט של משי כמה הוא חזק בשיכפל פעמים רבות, וכבר ידעת כי עקרו מחלוש שבדברים, והוא ריר התולעת. ועל פן דמה אותן הכתוב בו, כמו שנאמר (ישעיה ה, יח): "הוי משכי העון בחבלי השוא". וכבר נאמר: אל תביט לקטנות מה שעשית, אך תביט לגדלת מי שחטאת לו.

כל זה, בחמרת העברות. אבל עדין מדבר על המזבח החיצון, על ההשחתה במעשה, ואל הלב אינו נוגע. לכאורה. ברם, בספר החנוך (מצוה טז) טבע את הכלל, שאחרי הפעלות נמשכים הלכבות. וכתב: "ועתה בני אם בינה שמעה זאת, והטה אזנך ושמע, אלמדך להועיל בתורה ובמצוות. דע כי האדם נפעל כפי פעולותיו, ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עושה בהם, אם טוב ואם רע. ואפלו רשע גמור בלכבו וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום, אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצוות, ואפלו שלא לשם שמים, מיד ינטה אל הטוב, ובכח מעשיו ימית היצר הרע, כי אחרי הפעלות נמשכים הלכבות.

ואפלו אם יהיה אדם צדיק גמור ולבבו ישר ותמים, חפץ בתורה ובמצוות, אם אולי יעסק תמיד בדברים של דפי, באלו תאמר דרך משל שהכריחו המלך ומנהו באמנות רעה, באמת אם כל עסקו תמיד כל היום באותה אמנות, ישוב לזמן מן הזמנים מצדקת לבו להיות רשע גמור. כי ידוע הדבר ואמת שכל אדם נפעל כפי פעולתיו, כמו שאמרנו.

למה. מדוע זה כך. הרי אין בזה כל הגיון. הסבא מקלם זצ"ל פתב שזה חק טבע, ואין לחפש הגיון בחקים. מציאות מטבעת היא, ויש לדעתה ולהתחשב בה.

מעתה, יובן מה שאמרו "חטאו בכפלים", שהחטא חלחל הפנימה והשחית את הלב, קלקל את המדות וענת את האמונה המשרשת, ולפיכך "לקו בכפלים" ונענשו גם על ההשחתה הפנימית.

וכאן הגענו אל העקר. אל השרש. המדות אמנם השחתו, והאמונה אמנם רפתה, אבל לא נכחדה. ומדוע, משתי סבות.

הראשונה, שכתב מהרח"ו (עץ הדעת טוב, פרשת כי תצא) בשם ספר הזהר (ח"א טו, ב) "כי הנשמה איננה צרורה בצרור הגוף, ומסתלקת מן האדם בעת שחוטא, ואומרת סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה וכו'. וזהו שאמר: והיה אם לא חפצת בה תגרם כי תשלחנה מעליך, בסוד שלח תשלח את האם זו הנשמה, ואת הבנים תקח לך אלו רוח ונפש. האמנם שתחשב לעכבה ולמכרה ברשות היצר הרע והנאותיו, ומכור לא תוכל למכרה בכסף כנ"ל. גם לא תוכל לעכבה ולהתעמר בה ולהשתמש בה בזמן שאתה חוטא, כי הנשמה מסתלקת מעצמה ברצונה. והטעם הוא תחת אשר עניתה, ירצה הנה הנפש גזון מן הדם החמרי, כמו שנאמר כי הדם הוא הנפש. ועל כן כתיב נפש כי תחטא. גם הרוח נקרא לפעמים רוח עושים וכמו שכתב דוד ורוח נכון חדש בקרבי, מכלל דאיכא רוח שקר. ושניהם גזונין ונהנים מחטאות האדם. מה שאין כן הנשמה, שכשהאדם חוטא יושבת בתענית ומתענה, ואין לה מזון כלל

כי אם מן התורה והמצוות. ובראותה זה מכרתת הוא להסתלק ממך וכמו שכתוב ושלחתה לנפשה וכו' וזהו שנאמר תחת אשר עניתה".

וכתב הרמ"ע בעשרה מאמרות, שלכן אומרים "נשמה שנתת בי טהורה היא", שפשעומד לחטא היא מסתלקת ואינה נפגמת. וזהו שנאמר "ביום אכלך ממנו מות תמות", מיתה אחת בהסתלקות הנשמה, ומיתה שניה לבסוף.

והשניה, שאמרו במדרש על הפסוק "אני ישנה ולבי ער", אף על פי שאני ישנה מן המצוות לבי ער לקדוש ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא לבם של ישראל, שנאמר "צור לבבי וחלקי אלקים לעולם". אבל גדול הסבון שהמעשים יחדרו אל הלב פנימה וישחיתו קשר זה. לפיכך הגן עליו הקדוש ברוך הוא, ויצר סביבו חומת מגן. זהו שאמרו (יומא לט ע"א) שעברה אוטמת לבו של אדם, שנאמר "ולא תטמאו בהם ונטמאתם בהם", ומדוע עשה כן הקדוש ברוך הוא, כדי לאטם את הלב שהשתתה לא תחדר אליו ולא תקלקל את הנקדה הפנימית ולא תכבה את הזיק שנסאר.

והגרא"א דסלר זצ"ל כתב שהוא דגמת נח שנסתגר בתבה בעת המבול, ובני ישראל שנצטוו כליל מפת בכורות "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר", כדי להגן עליהם.

נמצא, שהקשר עם הקדוש ברוך הוא נשמר משתי סבות, האחד, שהנשמה עלתה למרום והתנתקה מהגוף, והחלק של הנשמה שעדין קשור לגוף התכסה והתכנס במעטה שמגונן עליו מפני החשפות לרע ואבדן, חלילה.

ונבין מליצת חכמים, שכתב המגיד מקוֹז'ניץ זצ"ל (יקר מפז, נב) "הנה בשקראתי בתורה הפרשה של עיר הנדחת ועלתה במחשבתי כמה שפליגי אמוראי (סנהדרין ע"א ע"א) חד אמר עיר הנדחת לא היה ולא נברא ולא עתידה להיות וחד אמר היה ואני בעצמי ישבתי על תלה. ובודאי לא

היה מבחישים זה את זה, רק מאן דאמר אני ישבתי על תלה סוכר שזה קאי על ירושלים שנחרבה. וכשקריתי בתורה פסוק (דברים יג, יז) "והיתה תל עולם לא תבנה עוד" היה נשבר לבי בקרבי. ומיד ה' האיר עיני, כי באמת לא נשרף הבית וטיטוס לא נכנס בהיכל, לפי שהקב"ה הגביה ב' מקדשים למרום. רק הם דמו שהחריבו אותו אבל באמת השני בתי מקדשים הם עוד היום קיימים במרום, ולעתיד עת בוא גואלנו במהרה בימינו הקב"ה מוריד הבית השני בעצמו שעלה והבית הראשון יהיה למעלה ויהיו מאירים זה נגד זה ולא תחרב עוד. וזה פרוש של "לא תבנה עוד", כי לא יצטרך לעתיד לבנותו מחדש, כי לא נחרב כלל".

זה כנגד הסבה הראשונה, הנתוק. ועתה לסבה השנייה, הגניזה. שכתב הרמב"ם (הלכות בית הבחירה פ"ד ה"א) "בעת שבנה שלמה את הבית וידע שסופו לחרב בנה בו מקום לגנו בו הארון למטה במטמוניות עמקות ועקלקלות, ויאשיהו המלך צוה ונגזו במקום שבנה שלמה. שנאמר "ויאמר ללויים המכבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דויד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה' אלקיכם".

לומר לה', שהארון, המסמל את הקשר בין הלב לנשמה בדברי הזהר הקדוש, נגזז מתחת לבית קדשי הקדשים. ושם מוגן הוא מפני שבי ופגיעה, אבל גם אינו מקרין קדשתו בבתחלה.

משאת נפשנו וצפיתנו שיבוא יום ונראה בעינינו בגין הבית השלישי שיורד מן השמים בנוי ומשכלל מקדש ה' בוגנו וידך הנבנה על ידי הצדיקים במעשיהם הטובים אריח על גבי לבנה, וכמו שהאריך הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זצוק"ל בספרו זרע קדש (פרשת כי תצא) שבכל יום בשאדם עובד אותו יתברך לפי מעשיו בונה את ירושלים ובית המקדש עד שיהיה נבנה בשלמות במהרה בימינו. וכן שמעתי מהרב הקדוש מו"ה אלימלך [מליזנסק] זצ"ל שבשעשה עליית נשמה ראה

שנשואים את כלי בית המקדש, ואמרו לו שהם אותם הכלים שהוציא הוא מהגלות.

ובספר "בנין שלמה" (אות קט), שהרה"ק רבי אברהם יעקב מסדיגורא דבר מענין הגאולה, ואמר לו אחד ששמע מפי אחד ששמע מהרה"ק הרמ"מ זצוק"ל מרימינאו שאמר: מורי [המגיד ממעזריטש זצ"ל] אמר לי פעם, הכנסתי כל הכלים בבית המקדש, אך הארון לא מצאתי. ואם הייתי שם הייתי אומר לו: ארון במקומו נגנו.

מהו הדבר שנשאר לנו להשלים על ידו את הבנין כדי שפבר תבא עת גאולתנו ופדות נפשנו, זאת גלה לנו הרה"ק מקאמרנא זצוק"ל בחמש היכל הברכה (סוף פרשת חיי שרה) שהוא על ידי: "ואשים דברי בפיך" בחדושי תורה, "ואשם את הלחת בארון", "ואשם שם מקום לארון". כי אמר משיח לרבנו אלימלך שהעקר תלוי שיחזרו הארון למקומו ואז תהיה הגאולה שלמה במהרה בימינו.

הנה כי כן הדברים תואמים למה שגלה לנו בעל האור החיים הק' (בתחלת פרשת תצוה) על פי דברי הזהר חדש כי הגלות שבני ישראל עומדים בו עתה יגאלו בזכות משה רבנו ע"ה, ולזה נתארך הגלות, כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצוות אין משה חפץ לגאל עם בטלנים מן התורה.

זהו שמבקשים: "הוא יפתח לבנו בתורתו", היינו על ידי תורתו, ויוציא הארון ממאסרו, ויגאלנו בקרוב. גאולה כפולה, "נחמו נחמו עמי, יאמר אלקיכם", במהרה בימינו אמן.